

Delta Politikai Iskola

Politikaelmélet

Oktató: Tanyi Attila (email: attila.tanyi@gmail.com; telefon: 70/2310392)

A kurzus leírása

A kurzus némileg rendhagyó megközelítését kívánja adni a politika elméleti problémáinak. Az órák első felében a politika és az erkölcs viszonyával fogunk foglalkozni. A politika: hivatás; a kérdés az, hogy mint a hivatások általában a politika is rendelkezik-e saját értékrendszerrel és ha igen, akkor ez miképp viszonyul más értékrendszerekhez. Még konkrétabban azt vizsgáljuk, hogy a politikai cselekvésnek létezik-e erkölcsi dimenziója, és ha igen, akkor hol húzódik a határ az erkölcsös és erkölcstelen politikai cselekedet között. Ezt követően, az órák második felében áttérünk azokra az értékekre, amelyek ezeket, az erkölcsös vagy erkölcstelen cselekedeteket gyakran motiválják: a politikai ideológiákról lesz szó. Három klasszikus értékrendszert fogunk tárgyalni, a liberalizmust, a konzervativizmust és a szocializmust. Miközben a hangsúly az egyes ideológiák legújabb változatain lesz, nem felejtkezünk el az adott ideológia belső kohéziójáról és történelmi dinamikájáról sem.

Megközelítés

Témánkat a következő módon dolgozzuk fel. A szemináriumok első harmadában az oktató előadása nyitja a téma tárgyalását, majd a hátralévő részben gyakorlati, a jelenlegi magyar helyzettel összefüggő eseteket tárgyalunk meg napi publicisztikák segítségével. Ugyanakkor a két írásbeli számonkérés tárgyát nem ezek és nem is az oktató előadásai, hanem tudományos tanulmányok képezik, amelyek a probléma analitikus megközelítését adják, ezzel kiegészítve az előadó elméleti, de áttekinthetőbb, illetve a szemináriumok esetorientált tárgyalását.

Tematika

Első alkalom: a Medgyessy-vita – a 'moralista' pozíció. A politika erkölcsi elmélete. A politika rendelkezik saját értékekkel, de ezek az értékek, legalábbis részben, az erkölcs kontrollja alatt állnak. A 'piszkos kezek' problémája, mint speciális erkölcsi dilemma.

Erkölcsei minimum és felelősség a politikában. Politikai realizmus és belső konfliktus: a politikus mint tragikus hős.

Kötelező irodalom

Nádas Péter: 'Áldatlan és fölösleges vita' in. *Magyar Narancs* 2002, június 27

Kis János: 'Erkölcsei minimum', in. *Élet és Irodalom* (ÉS) 46:52 (2002)

Ambrus-Lakatos Lóránd: 'Folyamatos erkölcsi válság', in. *ÉS* 47:13 (2003)

Ajánlott irodalom

Ambrus-Lakatos Loránd: 'Politikáról és morálról: türelmesen' in. *ÉS* 47:17 (2003)

Hack Péter: 'A politikai cselekedetek mércéjéről' in. *ÉS* 47:2 (2003)

Eörsi István: 'Morál és politika' in. *ÉS* 47: 3 (2003)

Kerpel-Fronius Gábor: 'Vég vagy Kezdet' in. *ÉS* 47:5 (2005)

Bernard Williams: 'Politics and Moral Character' in. *Moral Luck*, Cambridge: The University Press, 1981, pp. 54-71

Thomas Nagel: 'Ruthlessness in Public Life' in. *Mortal Questions*, Cambridge: The University Press, 1979, pp. 75-91

Stuart Hampshire: 'Public and Private Morality' in. Hampshire (ed.): *Public and Private Morality*, Cambridge: The University Press, 1978, pp. 23-55

Kis János: *A politika mint erkölcsi probléma*, Budapest: Élet és Irodalom, 2004, 4-7 Fejezet

Második alkalom: a Medgyessy-vita – az 'anti-moralista' pozíció. A politika instrumentális megközelítése. Az erkölcs és a politika elkülönült területet alkot, amelyeknek meg vannak a maguk egymástól független értékei. Politikai realizmus és közvetett motiváció. A tézisek kibővítése: közelebb az erkölcshez.

Kötelező irodalom

Bozóki András: 'A mérlegelő döntés' in. *ÉS* 47:3 (2003)

Haraszti Miklós: 'A politikai minimum' in. *ÉS* 47:6 (2003)

Fleck Zoltán: 'A moralisták ellen', in. *ÉS* 47:15 (2003)

Ajánlott irodalom

Nádas Péter: 'Az értelem kockázata' in. *ÉS* 47:1 (2003)

Bojtár Endre: 'Kis-minimum' in. *ÉS* 47:1 (2003)

Salamon János: 'A félelem liberalizmusa', in. *ÉS* 47:24 (2003)

Kis János: *A politika mint erkölcsi probléma*, Budapest: ÉS, 2004, 1-3 Fejezet

Thomas Hobbes: *Leviatán vagy Az egyházi és világi állam formája és hatalma*, Budapest: Helikon, 1970 (Vámosi Pál fordítása)

David Hume: *Értekezés az emberi természetről*, Budapest: Gondolat, 1976 (Bence György fordítása)

David Hume: *Tanulmány az erkölcs alapelveiről*, Budapest: Osiris, 2003 (Miklósi Zoltán fordítása)

Immanuel Kant: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*, Budapest: Gondolat, 1991, (Berényi Gábor fordítása)

Adam Smith: *A nemzetek gazdagsága*, Budapest: KJK, 1992 (Bilek Rudolf fordítása)

Harmadik alkalom: a Gyurcsány-vita – pro és kontra. Kis János elmélete az erkölcsi dilemmák és a politikai erkölcs kapcsolatáról: reziduális kötelezettségek.

Kötelező irodalom

Kis János: 'Pengeélen I-II', *Élet és Irodalom* 50: 40, 44 (2006)

Ajánlott irodalom

Ld. előző két alkalom irodalma

Első írásbeli vizsga. Politika és erkölcs. Tananyag:

Niccolo Machiavelli: *A fejedelem*, in. *Niccolo Machiavelli művei*, Budapest: Európa, 1978, I. kötet (Lutter Éva fordítása) vagy <http://mek.oszk.hu/00800/00867/>

Max Weber: 'A politika mint hivatás' in. Weber: *Tanulmányok*, Budapest: Osiris, 1998, pp. 156-209 (Wessely Anna fordítása)

Michael Walzer: 'Political Action: The Problem of Dirty Hands', in. *Philosophy and Public Affairs*, 2 (1973), pp. 160-180

Negyedik alkalom: a liberalizmus. Klasszikus, neoklasszikus és modern liberalizmus. Jogok, individualizmus és közösség, a piac és az állam szerepe. Legújabb fejlemények: liberális egyenlőségelvűség és libertarianizmus.

Kötelező irodalom

Szabadság, verseny, szolidaritás, Az SZDSZ 2006-os választási programja, http://program.szdsz.hu/valasztasi_program_2006.pdf

Liberális Charta, SZDSZ, http://www.szdsz.hu/hu/cikk/liberalis_charta

Ajánlott irodalom

A korszakváltás programja, SZDSZ, <http://www.korszakvaltas.szdsz.hu/>

Isaiah Berlin: 'A szabadság két fogalma' in. Berlin: *Négy esszé a szabadságról*, Budapest: Európa, 1990, pp. 334-444 (Fordította Erős Ferenc és Berényi Gábor)

John Rawls: *Az igazságosság elmélete*, Budapest: Osiris, 1997, 5, 6, 48, 68, 84§

Friedrich von Hayek: 'A liberális társadalmi rend alapelvei', *Egyenlőség, érték és érdem*, 'Miért nem vagyok konzervatív?' in. Hayek: *Piac és társadalom*, Budapest: KJK, 1995, pp. 325-343; 367-385; 420-439 (Fordította Atkári János)

Robert Nozick: 'Anarchia, állam, és utópia' in. Bujalos István, Nyilas Mihály (szerk.): *Az új jobboldal és a jóléti állam*, Budapest: Hilscher Szociálpolitikai Egyesület, ELTE Szociológiai Intézet, 1996, pp. 84-107 (Fordította Békési József)

Ötödik alkalom: a konzervativizmus. Hagyományos, neokonzervatív, individualista és vallásos konzervativizmus. A tömegtársadalom kritikája, paternalizmus és pragmatizmus. Az új jobboldal, neoliberalizmus, és thatcherizmus: (neo)konzervativizmus vagy liberalizmus?

Kötelező irodalom

A cselekvő nemzet programja, A FIDESZ 2006-os választási programja, <http://www.fidesz.hu/download/programfuzet.pdf>

Képviselt értékek, MDF, <http://www.mdf.hu/>

Ajánlott irodalom

A normális Magyarországért!, Az MDF 2006-os választási programja, http://www.mdf.hu/index.php?akt_menu=99

John Gray: 'Conservatism, Individualism and the Political Thought of the New Right' in. Gray: *Postliberalism: Studies in Political Thought*, New York-London: Routledge, 1993, pp. 272-282

Roger Scruton: 'Mi a konzervativizmus?' in. Scruton: *Mi a konzervativizmus?*, Budapest: Osiris, 1995, pp. 11-43 (Fordította Jónás Csaba)

David Clarke: 'The Conservative Faith in a Modern Age' in. Philip W. Buck (ed.): *How Conservatives Think*, Harmondsworth: Penguin, 1975, pp. 165-173

Robert Nisbet: *Conservatism: Dream and Reality*, Milton Keynes: Open University Press, 1986

N. P. Barry: *The New Right*, London: Croom Helm, 1987

Bujalos István, Nyilas Mihály (szerk.): *Az új jobboldal és a jóléti állam*, Budapest: Hilscher Szociálpolitikai Egyesület, ELTE Szociológiai Intézet, 1996, pp. 157-157

Hatodik alkalom: szocializmus és szociáldemokrácia. A kezdetek. Utópikus szocializmus. A kapitalizmus marxi kritikája: kommunizmus. Posztmarxiánus ortodox marxizmus: leninizmus. Utópikus és radikális szocializmus (szindikalizmus). Szociáldemokrácia, új baloldal és a Giddens-i harmadik út.

Kötelező irodalom

Új magyar szociáldemokrácia, MSZP

<http://www.mszp.hu/index.php?gcPage=public/szervezetek/mutatAloldal&fnId=1962>

Gyurcsány Ferenc: *Szembenézés*

http://www.mszp.hu/download/dokumentumok/GyF_szembenezes.pdf

Ajánlott irodalom

Erős köztársaság, sikeres Magyarország, Az MSZP 2006-os választási programja,

<http://www.mszp.hu/index.php?gcPage=public/szervezetek/mutatAloldal&fnId=5184>

R. N. Berki: 'What is Socialism' in. Berki: *Socialism*, New York: St. Martin's Press, 1975, pp. 9-38

Adam Przeworski: 'Social Democracy as a Historical Phenomenon' in. *New Left Review*, 122 (July-August 1980), pp. 27-58

Adam Przeworski: 'The Neoliberal Fallacy' in. Larry Diamond, Marc F. Plattner (eds.): *Capitalism, Socialism and Democracy Revisited*, Baltimore-London: The Johns Hopkins University Press, 1993, pp. 39-53

C. Wright Mills: 'The New Left' in. Mills: *Power, Politics, and People*, New York: Oxford University Press, 1963, pp. 247-259

Anthony Giddens: *Beyond Left and Right*, Cambridge: Polity Press, 1994, Chapters 1-3

Második írásbeli vizsga. Ideológiák. Tananyag:

Ronald Dworkin: 'Liberalizmus' in. Ludassy Mária (szerk.): *Az angolszász liberalizmus klasszikusai II*, Budapest: Atlantisz, pp. 173-213 (Fordította Huoranszki Ferenc)

Michael Oakeshott: 'Konzervatívnek lenni' in. Oakeshott: *Politikai racionalizmus*, Budapest: Új Mandátum, 2001, pp. 431-455 (Fordította Kállai Tibor és Szentmiklósi Tamás)

Roger Scruton: 'Mi a konzervativizmus?' in. Scruton: *Mi a konzervativizmus?*, Budapest: Osiris, 1995, pp. 11-43 (Fordította Jónás Csaba)

Anthony Giddens: *A Harmadik út: A szociáldemokrácia megújulása*, Budapest: Agóra Marketing Kft, 1999, 1. és 2. Fejezet (Fordította Battyán Katalin)

Célok

A kurzusnak kettős célja van. Egyrészt fejleszti a hallgatók képességeit az alábbi területeken: az irodalom kritikus és analitikus olvasása, a konkrét esetek és az elméleti háttér összekapcsolása. Másrészt tartalmi ismeretekkel szolgál a kötelező olvasmányok illetve az oktató előadásai révén. A kurzus végére a hallgatók látni fogják, hogy mennyire és milyen tekintetben különleges a politikai szférája és arról is lesz elképzelésük, hogy milyen erkölcsi korlátok állnak a politikusok előtt. A kurzus második fele pedig segíteni fog nekik abban, hogy eligazodjanak a különféle, a mindennapokat is átítató ideológiai vitákban. Egyfelől elképzelésük lesz arról, hogy melyek általában az ideológiák jellemzői, miben különböznek az egyes ideológiák egymástól. Másfelől tisztában lesznek azzal, hogy az egyes ideológiák milyen összetett viszonyban állnak egymással, különösen ami kortárs változataikat érinti.

Követelmények

A kurzus végi jegy az alábbi két részből tevődik össze:

1. *Órai munka*: vitában való részvétel és aktivitás. Az óra látogatása kötelező. Maximum egy igazolt hiányzás megfelelő indok alapján (fontos családi, munkahelyi elfoglaltság, betegség, részvétel az Iskola más szakmai rendezvényein). A végső jegy 30%-a.

2. *Félév közbeni és félév végi írásbeli 'take home' vizsga*. Esszé kérdések, amelyekből egyet lehet választani, otthon kidolgozni, majd megadott határidőn belül benyújtani az oktatóknak. A kérdések a kurzusvezető által megadott (jelen kurzusleírásban megjelölt) tanulmányokat érintik, de segítségül használhatók az oktató előadásai is. A válasz nem lehet hosszabb 10 oldalnál (12-es betűméret, dupla sorköz, Times New Roman betűtípus). Egyenként 35%, összesen a végső jegy 70%-a.

Technikai apparátus

Jelszavas munkafelület, ahol a kötelező irodalom nehezebben beszerezhető része elérhető lesz (ahol ingyenes az elérés megadtam a vonatkozó webes linket, kivéve az ÉS és Magyar Narancs cikkeket: ezek a lapok honlapján az archívumban elérhetőek). Az ajánlott irodalom beszerzésében az oktató segítséget nyújt (az irodalom nagy része megtalálható a CEU, ELTE, MTA könyvtárában). A munkafelület egyben a hallgatókkal való kapcsolattartásra is szolgál, ezért rendszeres látogatása ajánlott.